

Η δικαστική προστασία έναντι της κλιματικής αλλαγής: τρεις πρόσφατες αποφάσεις

Η κλιματική κρίση αποτελεί αναμφισβήτητα ένα εξαιρετικά επείγον και μείζον περιβαλλοντικό ζήτημα στην επίλυση του οποίου συμβάλλουν, η επιστημονική κοινότητα, η πολιτική τάξη και η δικαιοσύνη. Είναι εύκολο να διαπιστώσει κανείς ότι η επιστημονική κοινότητα (στη συντριπτική της πλειοψηφία) μάς παρέχει διαρκώς αξιόπιστα δεδομένα και αναλύσεις για διάφορες πλευρές της κλιματικής κρίσης (περιβαλλοντικές, κοινωνικές, οικονομικές κλπ) που είναι απολύτως αναγκαία για την ανάληψη δράσης. Η πολιτική, από την πλευρά της, έλαβε σημαντικές πολιτικές πρωτοβουλίες και υιοθέτησε νομικά δεσμευτικούς κανόνες για την αντιμετώπιση της κρίσης αυτής σε διεθνές, ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, χωρίς ωστόσο να μπορέσει να ανταποκριθεί στις παραπάνω δεσμεύσεις, στο βαθμό που επιβάλλεται, με τη λήψη και υλοποίηση συγκεκριμένων μέτρων. Τέλος, η δικαιοσύνη, στο πλαίσιο παροχής δικαστικής προστασίας, έχει σημαντικό μερίδιο στην αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος. Πράγματι, σήμερα, είναι σε εξέλιξη χιλιάδες δίκες στις ΗΠΑ (όπου έχουν εκδοθεί δεκάδες αποφάσεις) και εκατοντάδες δίκες στον υπόλοιπο κόσμο και στην Ευρώπη.

Στην ευρωπαϊκή ήπειρο, παρατηρούμε μια έντονη δικαστική δραστηριότητα στην οποία πρωταγωνιστικό ρόλο παίζουν οι πολίτες (με τις οργανώσεις τους) καθώς είναι αυτοί που προσφεύγουν στα δικαστήρια εναντίον υπερεθνικών οντοτήτων, κρατών ή μεγάλων εταιριών για την κλιματική αλλαγή. Την τελευταία περίοδο (που αρχίζει με την απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου των Κάτω Χωρών στην υπόθεση *Urgenda*) εκδόθηκαν τρεις δικαστικές αποφάσεις οι οποίες έχουν εξαιρετικό νομικό (και ευρύτερο) ενδιαφέρον. Πρόκειται για την απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της Ιρλανδίας, την απόφαση του Γαλλικού Συμβουλίου της Επικρατείας και εκείνη του Διοικητικού Πρωτοδικείου του Παρισιού.

Οι τρεις πρόσφατες δικαστικές αποφάσεις

Στις 31 Ιουλίου 2020, το Ανώτατο Δικαστήριο της Ιρλανδίας εξέδωσε μια απόφαση στην υπόθεση *Friends of the Irish Environment v Ireland*, που αποτελεί μια σημαντική νίκη στον αγώνα εναντίον της κλιματικής αλλαγής. Με την εν λόγω απόφαση το Δικαστήριο ακύρωσε το εθνικό σχέδιο μετριασμού της κλιματικής αλλαγής, που υιοθετήθηκε από την κυβέρνηση, για το λόγο ότι παραβιάστηκε η σχετική νομοθεσία (Climate Action and Low Carbon Development Act 2015). Ειδικότερα, πρώτον, το Δικαστήριο έκρινε ότι παραδεκτώς ελέγχεται δικαστικά το εθνικό σχέδιο με το επιχείρημα ότι δεν αποτελεί πολιτική πρωτοβουλία αλλά εκτελεστή διοικητική πράξη που εκδόθηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ανωτέρω νομοθεσίας. Δεύτερον, το Δικαστήριο εξέτασε κατά πόσον το εθνικό σχέδιο είναι σύμφωνο με τις ειδικότερες ρυθμίσεις της νομοθεσίας και έκρινε ότι αυτό δεν καλύπτει τους στόχους (the 2050 National Transition Objective) που προβλέπονται από τη νομοθεσία καθώς είναι ασαφές και αόριστο και, επιπλέον, στερεί το κοινό από την αναγκαία και κατάλληλη πληροφόρηση.

Στις 19 Νοεμβρίου 2020 το Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d'État) της Γαλλίας εξέδωσε μια σημαντική απόφαση στην υπόθεση "*Commune de Grande-Synthe*" σχετικά με την ακύρωση της άρνησης του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας και της γαλλικής κυβέρνησης να λάβουν μέτρα για να μειωθούν οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (ΑτΘ). Ειδικότερα, το Δικαστήριο: πρώτον, απέρριψε ως απαράδεκτο το αίτημα σχετικά με την αναγνώριση υποχρέωσης του κράτους να λάβει τη νομοθετική πρωτοβουλία για να «καταστήσει υποχρεωτική την κλιματική προτεραιότητα». Δεύτερον, απέρριψε ως αβάσιμο το αίτημα για ακύρωση της έμμεσης άρνησης του κράτους να λάβει τα κατάλληλα κανονιστικά μέτρα για να «καταστήσουν υποχρεωτική την κλιματική προτεραιότητα». Τρίτον, ανέστειλε την έκδοση οριστικής αποφάσεως για διάστημα τριών μηνών αναφορικά

με το αίτημα να ακυρωθεί η έμμεση άρνηση του γαλλικού δημοσίου «να λάβει όλα τα κατάλληλα μέτρα που θα επιτρέψουν να αναστραφεί η καμπύλη των εκπομπών ΑτΘ που παράγονται στην εθνική επικράτεια έτσι ώστε να γίνουν σεβαστές οι δεσμεύσεις της Γαλλίας σε διεθνές και εθνικό επίπεδο.»

Ειδικότερα, σχετικά με το τρίτο αίτημα -και εδώ βρίσκεται το ενδιαφέρον της απόφασης- το Δικαστήριο έκρινε ότι ο στόχος της μείωσης των εκπομπών ΑτΘ είναι νομικά δεσμευτικός σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία η οποία κάνει ρητή αναφορά στη Σύμβαση για το κλίμα του ΟΗΕ (1992) και στη συμφωνία του Παρισιού (2015). Ο εν λόγω στόχος συνίσταται σε εκπομπές ΑτΘ με όριο τους 442 Mt κατ'έτος. Επειδή το Δικαστήριο δεν είχε την κατάλληλη πληροφόρηση σχετικά με το κατά πόσον υφίστανται τέτοια μέτρα διέταξε να συμπληρωθεί ο φάκελος, ώστε να ελεγχθεί εάν τα υπάρχοντα μέτρα μπορούν να καλύψουν τον ως άνω στόχο, τάσσοντας την ως άνω προθεσμία των τριών μηνών.

Βρισκόμαστε, λοιπόν, εν αναμονή των απαιτούμενων ενεργειών του γαλλικού δημοσίου αναφορικά με τα μέτρα μείωσης των εκπομπών ΑτΘ των οποίων το όριο ορίζεται από τη νομοθεσία (ενωσιακή και εθνική). Η εν λόγω απόφαση είναι σημαντική διότι καθιστά σαφές ότι οι δράσεις της κυβέρνησης για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο ο οποίος στηρίζεται στις προβλέψεις της διεθνούς, ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας. Αν και δεν αναγνωρίζει το άμεσο αποτέλεσμα των οικείων διατάξεων της σύμβασης του ΟΗΕ για το κλίμα και της συμφωνίας του Παρισιού, ωστόσο αποφαίνεται ότι οι διεθνείς ρυθμίσεις «πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την ερμηνεία των εθνικών διατάξεων κυρίως αυτών που αναφέρονται στους στόχους και στην υλοποίησή τους.»

Στις 3 Φεβρουαρίου 2021 το Διοικητικό Πρωτοδικείο του Παρισιού εξέδωσε την πολυαναμενόμενη, καθώς η προσφυγή υποστηρίχθηκε από 2.500.000 πολίτες, απόφαση στην υπόθεση "*l'affaire du siècle*" με την οποία: α) καταδίκασε το γαλλικό κράτος στην αποκατάσταση της ηθικής βλάβης των προσφευγουσών οργανώσεων με την καταβολή αποζημίωσης του συμβολικού ποσού του ενός ευρώ, β) απέρριψε το αίτημα για την αποκατάσταση της οικολογικής ζημίας και γ) ανέστειλε την έκδοση οριστικής απόφασης για δύο μήνες αναφορικά με το αίτημα να υποχρεωθεί το γαλλικό δημόσιο να λάβει τα πρόσφορα μέτρα ώστε να παύσει η επιδείνωση της διαπιστωθείσας οικολογικής ζημίας.

Ειδικότερα, αναφορικά με την οικολογική ζημία (ορίζεται στα άρθρα 1246, 1247, 1248 και 1249 του γαλλικού αστικού κώδικα) το δικαστήριο έκρινε ότι, με βάση τα στοιχεία του φακέλου, αυτή έχει επέλθει. Ωστόσο κρίθηκε ότι η οικολογική ζημία, η οποία δεν είναι προσωπική ζημία, πρέπει να αποκατασταθεί *in natura* προεχόντως και ότι το κράτος υπέχει ευθύνη προς αποζημίωση στους αιτούντες μόνο όταν αποδειχθεί ότι αυτό δεν αποκατέστησε *in natura* την οικολογική ζημία, πράγμα που εν προκειμένω δεν αποδείχθηκε. Για το λόγο αυτό απορρίφθηκε το αίτημα για καταβολή αποζημίωσης του συμβολικού ποσού του ενός ευρώ λόγω της οικολογικής ζημίας.

Περαιτέρω, το γαλλικό κράτος έχει τη γενική υποχρέωση να αναλάβει δράση εναντίον της κλιματικής αλλαγής, υποχρέωση που προκύπτει από τις διεθνείς συμβάσεις και συμφωνίες, τη νομοθεσία της ΕΕ και την εθνική νομοθεσία. Συγκεκριμένα, οφείλει να προβεί σε κανονιστικές ρυθμίσεις που θα αποβλέπουν στη μείωση των εκπομπών ΑτΘ στην εθνική επικράτεια σε συγκεκριμένες χρονικές προθεσμίες και στη λήψη συγκεκριμένων μέτρων. Ωστόσο, επειδή τα στοιχεία του φακέλου δεν επιτρέπουν στο δικαστήριο να προσδιορίσει με ακρίβεια τα μέτρα που πρέπει να λάβει το κράτος, ανέστειλε την έκδοση οριστικής απόφασης μέχρι να εισφερθούν από τη διοίκηση αυτά τα επιπλέον στοιχεία. Η σημασία της εν λόγω απόφασης έγκειται κυρίως στο γεγονός ότι αναγνωρίζει την υποχρέωση του κράτους για αποκατάσταση της ζημίας και παράλληλα επιβάλλει σε αυτό να λάβει τα

κατάλληλα μέτρα μείωσης των εκπομπών ΑτΘ με βάση τις διατάξεις για αδικοπρακτική ευθύνη. Σε αυτό συνίσταται και η πρωτοτυπία της απόφασης.

Γιώργος Μπάλιας